

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૧૪૫ તારીખ

પુસ્તકનું નામ ગુજરાતી કપીરાઈટ વિભાગ

જવહરાનું ક્ષેત્ર.

(મુંબાઈમાં મળેલી જવહરા કેન્દ્રરસમાં
મીમાન સી. હનરાજદાસે પ્રમુખ
તરીકે આપેલું વ્યાખ્યાન)

પ્રારંભમાં હું જણાવીશ કે ૧૯ તથા ૨૦મી
સદીઓ સારા અને ગરબણના પાલનની
હાલતના સંજ્ઞામાં અગ્રસ્થાન લેશે. મનુષ્યની
હિંદી લાગણીઓમાં હવે એ વિચાર પ્રવંશી
ચૂક્યો છે કે અમુક અનિષ્ટ બાબતો હવે વધુ
સહી શકાય એમ નથી. આ જવહરાની હિલ-
ચાલ મનુષ્યના મનમાં દયા પવિત્રતા અને
ન્યાયની પ્રેરણા કરે છે. લાખે મનુષ્યમાં ગુણ
માણસોજ આ બા'વ સમગ્રને પોતાનું કાર્ય
કરે છે. ધર્યાબરા પોતાના પુરાણ કથનોને
વળગી રહે છે છતાં અ ગુણ માણસોનોજ
અતે વિજય થવાનો છે.

પ્રાણીઓના બલિદાન.

હિન્દમાં એક મોટામાં મોટું અગત્ય કામ એ છે કે દેવોને બલિદાન આપવા માટે પ્રાણીઓનો વધ કરવામાં આવે છે. આ દત્ત્યા આપણે અટકાવવાની છે. આ રીતે બલિદાનનું પ્રથા દેવ તરફના એમમાંનું લીધે નહિ પણ દેવોના ભયને લીધે ધુર્ની ગઈ છે. હજારો વર્ષથી આ ભૂમિમાં પ્રાણીઓના બલિદાન અપાય છે જો કે તેને દરેક અગ્રેસર ધર્મ ધુરંધરે આ પ્રથા ચિકારી કાઢી છે. ગૌતમ બુદ્ધ અને મહાવીરે આ અનિષ્ટ સામે કમર કસી હતી છતાં હજી તે આજે પણ ચાલુ છે. આનું કારણ એ છે કે પ્રથમ તો આપણે ૩૦ કરોડ જેટલી વિશાળ પ્રજા છીએ અને આપણો સુધારો પ્રાચીન આર્યોનો સુધારો છે, જેમાં અત્રે વસતા પહેલાનાં અનાયોના રીવાજો

પેસી ગયા છે. અને તે એટલા ખર્ચા રૂઢ થઈ
 ગયા છે કે આ ગુના રીવાજો એકદમ છોડી
 શકાતા નથી. ખાજી અડચણ એ છે જે કેટલાક અ-
 નાર્યો હિંદુ ધર્મમાં ગણા ગયા છે અને તેથી દેવોનો
 પવિત્ર ધર્મ ખોગડી નાખ્યો છે. આ રિવાજ
 હિન્દુ ધર્મમાં પ્રવેશ પામ્યા પછી તેનો અચાર
 કરવા માટે ઘણું મથન કરવામાં આવ્યું છે.
 તેથી હિન્દુ ધર્મનો મોટો ભાગ એમ સમજીને
 પ્રાણીઓનું અસ્તિત્વ આવે છે કે તેની વિરુદ્ધ
 શાસ્ત્રોમાં કોઈપણ જગોએ કશું જ થયો નથી.
 આટલું છતાં કેટલાક ગુરુત વર્ગો આ પ્રધાને
 બિચારે છે, અને તેથી અળગા રહે છે. આવી
 દત્તાને વખાંડી કહાડનારા ધર્મશાસ્ત્રના વચનોનો
 વધારે બહોળો પ્રચાર કરવો જોઈએ, તથા
 બાળકોના અભ્યાસક્રમમાં પણ તે લખાઈ કરવા
 જોઈએ.

મહાત્મા બુદ્ધ અને મહાવીર જેવા જ્યારે
આતો વ્હેંચે તેવો અટકાવ કરતા હતાજી
થયા નથી તો આપણું શું ગળું ? પણ આજ
સુધી જે અનુકૂળ સંજોગો નહતા તે આજે
આપણે મેળવવા ભાગ્યશાળી થયા છીએ. પ્રથમ
આપણે નાની સંખ્યામાં એટલા મળીશું, અને
આપણો ધર્મ દરેક સહેર તથા ગામડામાં
ફેલાવીશું. ખામે ખામે ફેલાવવાનો ફેલાવો થાય
છે તથા સ્ત્રી પુરુષો આપણા ના નવિન ઉપ-
દેશને વધતી લેશે.

માંસાહાર અને ધાન્યાહાર.

બલિદાનથી થતી પ્રાણીઓની હત્યા પછી
ખીવું અનિષ્ટ ખોરાક માટે થતી તેમની હત્યાનું
છે. આ પણ એક લાંબા સમયના ઉંડા મૂળથી
પ્રસરેલા રીવાજને આભારી છે. પરંતુ આને
લગતા લાભો આપણી વરંદેશમાં છે. પશ્ચિમની

પ્રજાઓમાં લડાઈ પહેલાં વનસ્પતિ આધારનો
 કમ વધવા લાગ્યો હતો, વ્યારે હવે તો સર્વ
 લડાઈક પ્રજાને આ આધાર કરવાનો ફરજ
 પડવા જેવું થયું છે. લડાઈ પછી પાછું માંસ
 મળવાથી કેટલાક માંસાહારી થઈ જશે, છતાં
 એક વખત એ આધાર ત્યાગ્યા પછી અને
 વનસ્પતિના આધારની શુદ્ધતા, તેનાથી મળતું
 આરોગ્ય વગેરે અનુભવ્યા પછી ફરીથી માંસ
 નહિ ખાનારાઓ પણ હજારો નીકળશે. કારણ
 કે વનસ્પતિના આધારથી ફરતા હર શાય છે
 અને મનુષ્યના સંભાવને એ વધારે બંધ
 બેસતા છે. માંસાહારની તન્દ્રિયમાં અને વનસ્પતિ
 આધારની વિશ્દમાં મૂકી શકાય એવી એકે
 હલીલ નથી. શું માંસ બળ અને જોશ માટે
 જરૂરું છે ? જો એમ હોય તો જુઓ કે
 બાજીપાલો ખાનારા સૌથી વધારે દોડી શકે
 છે અને પશ્ચિમના દેશોમાં સર્વ પ્રકારની મસ્જિદ-

કુસ્તીમાં માંસાહારીઓને દરવી દે છે. હજી
જાત મીઠું અને મરચાં ખાનારા આપણા
મજ્જુરો કેટલું સખત કામ કરી શકે છે. શું
મરખી રાખી શકવા માટે અગર હંડી સહન
કરી શકવા માટે હંડા દેશોમાં માંસાહારની
જરૂર છે ? ના. પશ્ચિમના દેશોમાં હજારો માણસો
કેવળ વનસ્પતિનો આહાર કરનારાઓ છે. અને
તેઓ સર્વથા વંદુરસ્ત છે. હું પોતે ઈંગ્લેન્ડમાં
ડઝન કરતાં વધુ વરસો સુધી કેવળ વનસ્પતિ
આહારી તરીકે રહ્યો છું.

ચીકાગો કે જ્યાં બેદદ હંડી પડે છે
ત્યાં પણ રહ્યો છું, અને બહુક શિયાળા
કાઢ્યા છે, અને તે આહારને લાંબે કાલે પણ
રીતે વધાર ખરાબ રીતે નહિજ. કેનેડામાં
શન્ય ડીઝી નામે ૨૫ ડીઝીની કમ-
કમાટી બરી હંડીમાં પણ રહ્યો છું, પરંતુ
મને ત્યાંના બીજા માંસાહારીઓ કરતાં મેં
પણ વધારે હંડીની અસર થઈ નથી.

દલદા એથી સંખ્યાખંધ લાભ થાય છે
 અને તે એટલા ગંધા છે કે પ્રજાએ, વ્યક્તિઓ
 પોતાનો દ્રવ્યભાવ છોડીને જરા વિચાર કરશે
 તો માંસ ખાવાનું જ જુલો જશે. આ સંખં-
 ધમાં મને એક બાળપણની વાત યાદ આવે
 છે. આજથી ૧૨ વર્ષ પહેલાં જ્યારે હું કેમ-
 બ્રીજની કોલેજમાં વિદ્યાર્થી હતો, ત્યારે મેં
 ડીબેટીંગ સાસાઈટીમાં વનરપતિ-આહારના
 સંખંધમાં જખાવ્યું હતું કે જો ઇંગ્લાંડ માંસા-
 હારી ન હોય તો તે પોતે ઘણું ધાન્ય પકાવી
 શકે અને વિદેશના ધાન્ય પર તેને પરવશ
 નહોતું પડે નહિ. જર્મનીએ ઇંગ્લાંડની ખાદ્યાદિની
 બોટો દુખાડી દેવાથી આજે આપણે જોઈએ
 છીએ કે જે હજારો એકર જમીન હયાલયોનાં
 ઢોર માટે ખુલ્લી પડી રહી હતી તેમાં આજે
 ધાન્યના વાવેતરના છોડવાએ ઝુઝી રહ્યા છે.

શીકાર.

પ્રાણી પ્રતિ આપણી માના એ આપણા દેશના સુધારાનું મુખ દર્શન છે. જેમ વધુ સુધારો હોય તેમ કામળતાના અંકુરો વધારે હોય છે. આ દ્રષ્ટિએ જોતાં પણ આપણામાં કેટલુંક જંગલીપણ હજી રહેલું છે. રત ગમત કહીને હત્યા કરવાથી કૂરતા ધટતી નથી. શીકારને નામે પશુ-પક્ષીઓનો નાશ કરવો, ખંદ્રકથી તેમને ડાર કરવાં અને મરણની અવસ્થાના તેમના તડકડાટમાં રસ લઈને આનંદ લેવો એ એક જાતની હડકડતી કૂરતા છે. અને તેથીજ વણા મારા માણસો આવા શીકારથી વેગળા રહે છે. એટલા માટે આપણે સોઠ મત એવી રીતે કેળવવો જોઈએ કે જેથી આવી કૂરતા થતી અટકે.

પ્રાણીઓની હત્યા અને કાપકૂપ.

ઉપરાંત બીજી પણ કૂર રીતિઓ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. જાનરોમાં એક કંડીઆમાં

સુખ્યામંથ મર્યાં મારી ચગદીને પૂરવામાં આવે
 છે. મુંઝવે અને કલકતા જેવાં મોટા શહેરોની અંદર
 દુધાળા ઢોરોના તમેલા વણી ખરાબ રિથતિમાં હોય
 છે. આથી એક વધારે સુધરેલી દુરતા એ છે કે
 રિયાન માટે પ્રાણીઓની બહાકાપ દરવામાં
 આવે છે. જો કે આથી નવું જાણવાનું મળતું
 હશે, એ ખરું છે, પરંતુ નવું શીખતાં સારું
 મનુષ્યત્વ અને તેના કામળ આવેને આપણે
 ગુમાવી દઇએ છીએ અને આપણી લાગણીઓ
 ખુટી થઈ જાય છે. આપણી પૈરાયિક કથા-
 ઓમાં કહ્યું છે કે “ગરીબોનાં આંસુ રાજવા-
 સોનોને પણ ઉંધાં વાળે છે.” અને વળી આ
 દુરતાનું પણ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા હોવું જોઈએ
 અને તેથી કરીનેજ નવા નવા ઉપદ્રવોનો ફેલાવો
 કદાચ આવાં નિર્દય કારણોને લીધે પણ હોઈ શકે.
 આપણે મૂળ કારણો તરફ વળતા નથી
 અને થીંગેર થાંગડ કરી લૂલા બમાવો કરીએ

છીએ. પરિણામ એ છે જે દુઃખ કાયમ રહે
 છે. આ અને પેલા રોગપર આપણે રસીઓ
 મૂકાવીએ છીએ કારણ કે એ ધણો સહેલો
 અને સરળ ઉપાય છે. પણ ગટરો સાફ રાખ-
 વાનું, પાણીના નળો ચોખ્ખા રાખવાનું,
 ગલીઓ સાફ રાખવાનું તથા એવાં બીજાં
 ખર્ચાંનું પગલાં ભરવાનું પૈસાના લેભને લીધે
 આપણને સૂઝતું નથી. અને આવી ધાતકી
 કૃત્રિમ નવીન શોધો કરવામાં મંડવા રહીએ
 છીએ. આપણામાં જે અક્ષક્ષ હોત તો રોગોના
 મૂળ કારણો તરફ જાત અને આપણાં સહેરો
 તથા ઘરો એવાં સ્વચ્છ રાખત કે જ્યાં જીવ-
 જંતુઓ પેદા થાયજ નહિ. પછી આપણને
 કોઈ રસીની જરૂર પડશે નહિ અને આવી
 નવીન શોધો કરવા માટે હજારો પ્રાણીઓના
 જીવ લેવાની જરૂર રહેશે નહિ.

કેશનની કૂરતાઓ.

આ રથને હું દહીસ કે કેશને પણ ડાઢ વાળ્યો છે. ખડીઓની પાંખો અને તેના પીઠાંના વપરાશ માટે હજારો પાંખીઓની હત્યા થાય છે. કાચાના પીડને માટે એ ગરીબ પ્રાણીને જીવતું જ બાળી નાંખવામાં આવે છે. હાથીદાંતને માટે હાથીને એમને એમ અગર જીવમગાથી મારવા પડે છે. આ બધી બધે કેશન હોય, પરંતુ તે એક પ્રકારની કૂરતાજ છે. માત્ર પ્રજાનો સંયુક્ત અવાજજ આવી કૂરતા દૂર કરી શકશે.

કૂરતાનો નાશ.

હિંદુસ્તાનમાં એ બાબત સારી મહત્વની છે. એક તો અત્રે કૂરતાના ધણી સંખ્યા છે. અને ધણી વખતે તો તે આપણને તકમા બોળા જેવી છે, પરંતુ શું તથા તેને મારી નાંખવા એ મહુખને ધણું કામ છે ? તેમની

સંખ્યા અટકાવવાને માટે તેમના જન્મ ઉપર
અંકુશ મૂકી મ્યુનીસીપાલિટીઓએ કમદેસર
પગલાં લેવાં જોઈએ. એથી પણ સારો લાભ
થઈ શકે એમ છે.

ઢાંરો તરફ આપણું વર્તન.

બીજી બાજત ઢાંરોની છે તે પર આપણે
વિચારીએ, ચોખ્ખાં દૂધની ધણી જરૂર છે.
એના પર ઢાંરો જમ્યાંની જીંદગીનો આધાર
છે. આના સંબંધમાં ગૌ પરિષદે ઘણું
સારું કામ કર્યું છે. આવી પરિષદો અનેક હોવી
જોઈએ. આપણે ઢાંરોને દેવવાની તથા
તેમનું પાલન કરીને તેમની સંખ્યા
વધારવાની સૂચનાઓ ઉરી કંપનીવાળાઓને
આપીને અને તેને લગતી બાબતો ધીકતાં
વર્તમાનપત્રોમાં પુષ્ટજ અર્થવી જોઈએ. અમે.
રીકા આ બાબતમાં આપણને ઘણું શીખવી
શકે તેમ છે. આપણી જાહેર સંસ્થાઓએ

પોતાના તરફથી સંખ્યાબંધ પ્રતિનિધિઓ
આવા પ્રકારની વિદેશની સ્થિતિનું અવલોકન
કરીને રીપોર્ટો કરવા સાર દેશપરદેશ મોકલવા
જોઈએ.

મુંબઈના ખેતીવાડી ખાતાના વંડા મી.
કીટીંગ કહે છે કે સંખ્યાબંધ જંગલ, રોગીષ્ટ
અને દૂષિત તથા ખેતીના કામને માટે ના
લાયક થયાં હોય તેવાં દેરાને ખોરાકને માટે
કાપી નાંખવા. એ મહાશય કહે છે કે એથી
માંસ નિકાસ થાય, તે દિવસે આર્થિક લાભ
થાય એમ છે આ લાભ થાય કે કેમ, અને
એવાં દેરાનું માંસ ખાવામાં, આપણા વિદેશી
બંધવાઓ ઉપરુક્ત મી. કીટીંગ મહાશયના
કહેવા પ્રમાણે આપણને કમાણી કરવા દે કે
કેમ, તે તો હું જાણી શકતો નથી; પણ હું
સુચવીશ કે આપણે ભારત પુત્રો આર્થિક
લાભ, એટલે કે વળ ફરપીઆ આના પાછનો

લાભજ નથી જોતા. જેમણે આપણી સેવા કરી છે તેમને માટે જો આપણને કંઈક ખર્ચ સહેવું પડે તોપણ તે એક આપણા જીવનનો દૈવી આર્થિક લાભ છે, એમ આપણે માનીએ છીએ. પશ્ચિમની માફક “ દયા એ સારા પરિણામનો ગેર ઉપયોગ છે. ” એવી આર્થિક ગણના આપણે આ જમિમાં ઘૂસાડવા માગતા નથી. આપણે તો એવું માનનારી પ્રજા છીએ કે કોઈપણ પ્રાણીને માટે જો જીવન વધારે સરળ થવું હોય તો તેથી ખરી રીતે ગેરલાભ થતોજ નથી. આપણો અજ્યુદય મનુષ્ય વડે નહિ પણ કૃપાળુ હૃદય દ્વારાજ થાય છે.

ભાર વહેંચડાવવાની નિર્દયતા.

ઘોડા ગાડીમાં તથા ગાડીમાં બેઠાને અને જળકને બધી વખત બેઠક જોળે આપવામાં આવે છે. પ્રાણીપર માત્રાકીપણું ગુજરાત અદ્યતનવારી મંદળીએ બધી જાગતોપર ભક્ષ રાખે

છે પણ તેઓ આ જાગત પર પુરતું ધ્યાન
આમતી નથી. ધણીવાર એક માડીમાં છ સાત
જણ ચઢી બેસે છે આમાં હાંકનારનો દોષ
નથી પણ જે સુધરેલાં સ્ત્રી પુરુષો મુઠા પ્રાણીના
દુઃખનો વિચાર કર્યા વિના માડીમાં વિરાજેલાં
હોય છે તેમનોજ દોષ છે.

માણસો પ્રત્યની કૂરતા.

આવા ફટલાક જીવમો છે જેને માટે
માણસ જાત જોખમદાર છે અને આપણે જી-
વદયાવાળાઓ જે માટે ચળવળ કરી રહ્યા છે.
પરંતુ માણસો માણસ પ્રત્યે જે જીવમ ગુજારે
છે તેનું શું ? આ વિરુદ્ધ આપણે બારે પ્રયત્નો
કામે લગાડવા જોઈએ કારણ દરેક માણસ
પ્રથમનું ઉમદા જાણક છે, અને એ ખરું છે
કે સુધારાએ તેમને પોતાનો આત્મા ખીલવવાની
દરેક વક આપવી જોઈએ. આના અનર્થો
પણ છે અને તેમાંથી યોગ્ય કું બતાવીશ.

સ્ત્રીઓ તથા બાળકો તરફ ગળે અગળે
 આપણે જે અનિષ્ટો કરીએ છીએ તે તરફ
 આપણે વિચારવું જોઈએ. સ્ત્રીઓને વખતો
 વખત આપણે એવી પાછળ રાખી છે કે હવે
 તેઓ આખરે આપણાથી દૂર પડી રહ્યાં
 રીતે હકો માગવા લાગી છે, અને પોતાનું
 નસીબ અજમાવી જોવા મઠી રહી છે. હિંદુ-
 સ્તાનમાં તે દીવસ એક મહાન આશીરવાદ
 રૂપ ગણાશે કે જ્યારે કુમારીદાસોને કુમળી
 વયે પરણાવી દેવામાં નહિ આવશે, અને તેમના
 પર યોગ્ય સમય પહેલાં માતૃત્વનો બાર નાંખી
 દેવામાં આવશે નહિ. માણસની માફક સ્ત્રીઓમાં
 પણ ઇશ્વરસ્ત્ર સરખો રીતે રહેલું છે. અને
 જ્યાં સુધી હિંદુસ્તાનનો અર્ધ ભાગ અંધકારમાં
 રહેશે અને તેને પુરૂષોની માફક પોતાની જાતને
 સમજવાની તથા પોતાના વિચારો બહાર દર્શા-
 વવાની તક મળશે નહિ ત્યાં સુધી હિંદુસ્તાન
 એક માથે લેવાની કાસીસ કરે છે એમ

નિઃસંદેહ માનવું. છતાં પણ નીરાશ થવાનું કારણ નથી. કેમકે દિલ્લ તો પુરુષો અજ્ઞાન બહેનોને મદદ કરવા તથા તેમની સારવાર કરવા તથા તેમને શિક્ષણ આપવા બહાર આવ્યાં છે, અને સેવા સદન, સ્ત્રીઓનાં મંડળ, મહિલા વિદ્યાલય વગેરે બીજા મંડળો આના દ્રષ્ટાંતરૂપ છે.

કરુણાઆતપણે વહોરેલો અનીતિઓ.

કટલેક ડેકાણે દુન્યામાંને વેશ્યા તરીકે વેચવામાં આવે છે અને એ પણ એક પ્રકારની કૃત્તાજ છે. આવી કૃત્તા પ્રત્યે આપણું લક્ષ્ય ખેંચાયું નથી. આમાં મૂળ દોષ પુરુષોનોજ છે. તેમનાં કામાંષિપણને લીધેજ સ્ત્રીઓનું આવી રીતે હણકા પડી જવાનું તેમના ધ્યાનમાં આવતું નથી. આવી રીતે નરો પડી જતું સ્ત્રીત્વ અટકાવતું પુરુષાના હાથમાંજ છે. પશ્ચિમના દેશોમાં આ તરફ લક્ષ્ય અપાવા મંડાયું છે. સ્ત્રીઓ સ્ત્રીઓની મદદે આવી છે, અને એવી માગણી કરે છે કે હવેથી કમલ કાઢ

ચાલશે નહિ, અને જે યુવાન પુરુષ પોતાની
પત્નિ તરીકે એક પવિત્ર ઓની આશા રાખે,
તે પોતે પણ તેજ પ્રમાણે પવિત્ર હોવો જોઈશે.
જ્યાં સુધી વેશ્યાને ધંધો એટલમ નાશ થાય
નહિ ત્યાં સુધી આપણે એટલુંજ ઠગ્ગીશું કે
કોઈપણ કુમારીના અગર સ્ત્રી, દગાથી અગર
અણખટતા દગાળથી એવા ધંધામાં કસી પડે
નહિ, તેની તપાસ રાખવી. આવી જાતના
જુલમ કરનારાઓને સખત કાયદા કરાવી
પુરતી શિક્ષાને ધાત્ર કરાવવા જોઈએ.

વિધવાઓ.

વિધવાઓનું દુઃખો જીવન આપણી દ્રષ્ટિ
મર્યાદામાં આવવું જોઈએ. વિધવાઓમાં કેટલી
મધી સુંદર જુદી છૂપાઈ રહેલી હોય છે તે
સર્વત્ર ખબર છે. અને જે તક આપવામાં
આવે તો તેઓમાંની કેટલીક ઉત્તમ શિક્ષક, વૈદ
અને નર્સ થઈ શકે તેમના પૂનઃલગ્ન નહ
થઈ શકે એ રિવાજ હજી છે. આ જાનતમાં

જનમત જેર વાળખી છે. અને તેથીજ તેઓ
 ધણીવાર કુદરતને તામે થઇ અહીં તહીં વિધ
 વાપણના વ્રતનો ભંગ કરે છે. પુરુષોની માફક
 જમને ઇચ્છા હોય તેમને ફરી લગ્ન કરવાં
 દેરાં. અને ત્યારેજ આપણે સત્ય નીતિ જોઈશું
 અને હાલમાં નીતિને નામેજ હાંગ અને આડ-
 ખર ચાલી રહ્યો છે તે ત્યારેજ અંધ થઇ
 પડશે.

બાળકો.

બાળકોનો ઉદ્ધાર એ જીવદયાનું બિંબતું
 એક અંગ થઇ પડશે. ઇંગ્લાંડ અને અમે-
 રીકામાં બાળકો માટે મ્યુનિસિપાલીટીઓ તરફથી
 ખાસ સંભાળ લેવામાં આવે છે.

ઈંગ્લાંડના એડર્ડ નામના શહેરની મ્યુનિસિ-
 પાલીટીમાં બાળકોની સંભાળ માટે એક ખાસ
 ખાતુ કઢિલું છે. તેનાં દરેક બાળકની સંભાળ
 લેવામાં આવે છે. બાળકના જન્મ પહેલાંથીજ
 તેની મા જો મરીમ અવસ્થામાં હોય તે

તેને ખોરાક પુરો પાડવામાં આવે છે. જન્મ થયા પછી મ્યુનીસીપાલિટીના ડાક્ટરો તેની સારવાર કરે છે. અને જેમ છોકરું મોટું થતું જાય છે તેમ તેને માટે ચોખ્ખાં દુધ વગેરેની સવડ કરવામાં આવે છે. પશ્ચિમમાં બાળકો માટે આટલો બધો સંભાળ રાખવાનું મારણ એ છે જે ત્યાં ઓછા જાહેર જીવનમાં જોઈતા પ્રમાણમાં બાળકે છે અને પોતાની જાતીનો ધરીઆદો અસરકારક રીતે રજૂ કરે છે. અને પણ બાળકોની જોઈતી સંભાળ લેવાની ખાસ જરૂર છે.

ગરીબના ધરોની સ્થિતિ.

ગરીબોના ધરોની સ્થિતિ પણ દયાજનક છે. આપણે જીવદયા માનનારાઓએ આવા દુઃખો જોઈ જાગૃત થવું જોઈએ, અને સુધારાના બહારના ઢોંગથી છોટરાવું જોઈએ નહિ. માણસો યોગ્ય રીતે ખોરાક મેળવી શકે છે કે નહિ તે જોવાની આપણી ફરજ છે. એટલુંજ

નદિ પણ તેઓને રહેવાને સારા મકાનો તથા
ખીજ જરૂરીઆતો છે કે નદિ તે પણ જોવું
જોઈએ. આ બાબતમાં સોસીઅલ સર્વિસ
લીને સાફ કાર્ય કર્યું છે, અને તે બદલ
તેમને ધન્યવાદ થતો છે. મજૂરો માટે સારા
રહેઠાણો, સ્વચ્છ પાણી, પુનતુ હવા અજવાળું
છે કે કેમ તે તપાસવું જોઈએ.

ત્રીજા વર્ગના ઉતાડ્યો.

રેલ્વે તથા સ્ટીમરના ત્રીજા વર્ગના ઉતા-
ડ્યોને પડતી મુશ્કેલીઓનો પણ જીવલેવાના
કાર્યમાં સમાવેશ થાય છે. રેલ્વે ગાડીમાં તેમને
પડતી અડચણો આપણે બધાએ નજરે જોઈ
છે અને મહાત્મા ગાંધીજીએ તે બરાબર વર્ણવી છે.
તેમને સ્ટીમર પર પડતી હાડમારી મેં મારી જતો
જોઈ છે, વળી રેલ્વે ગાડીના એક ડબ્બા ઉપર
મેં મારી નજરે વાંચ્યું છે કે “ આ ડબ્બામાં
૨૯ યાત્રાળુઓ, ૮ ઘોડા અથવા ૧૦ ટકુ
બરવા. ” અટલે કે જે ઘોડા માટે લાયક
તે જગ્યા માણસો માટે લાયક ગણાઈ છે.

આ લખાણમાં મનુષ્યત્વનો કેટલો અભાવ છે તેનો વિચાર કરી લ્યો. આ બધું મુગે મોઢે સહી લેવામાં રહેતો અધિકારીઓનો નહિ પણ આપણોજ દોષ છે. આપણામાંથી જેઓ કેળવણી છે અને સાધનવાળા છે. તેઓ જ્યાં સુધી ગરીબોનો પક્ષ કરી વહારે ધારો નહિ ત્યાં સુધી આવા જુલમો ચાલુ રહેવાના એ નક્કી છે.

નાના જુલમગારો.

આ મિવાય ગરીબો ઉપર કેટલાક અધિકારીઓ જે જુલમ ગુજારે છે, તે પણ એક વિચારવા જેવું છે. મોળા મનના ખેડુતો તથા ગરીબ શહેરીઓનો અઘાનતા તથા હાથારીનો ખોટી રીતે હાથ લેવામાં આવે છે. ગરીબ ખેડુતોને ધક્કા મૂકી દાવ છે અને તેમના તરફ ધણજ અસહ્ય વર્તન ચાલે છે. આ રીત કેવળ વિદેશીઓ નહિ પણ હિન્દીઓ પણ

ગોતાના દેશ બંધુઓ તરફ ગુજારે છે. આપણે પ્રત્યેક વ્યક્તિની કાંઈમત સમજવી જોઈએ અને દરેક માણસને રાષ્ટ્ર-પ્રજનો એક ભાગ સ્વી-કારવો જોઈએ.

લડાઈ.

લડાઈ એ પણ સુધારાનું એક અતિ અમાનુષી પગલું છે એ પણ એક દીવસ નદ થશેજ. લડાઈ એ દુઃખનું કારણ નથી પણ અસંર છે. જે અન્યાય તથા નીર્દયતા માણસો ગુજારે છે તેને પરિણામે મનુષ્ય કર્મના ફળ તરીકે લડાઈ, ખખેડા પ્લેગ વગેરે આ પૃથ્વી પર આવી પડે છે. હજી આપણે એમ માનીએ છીએ કે આપણી પૃથ્વી અને ઇશ્વરનું સ્વર્ગ એ જુદાં છે. પણ પૃથ્વી અને સ્વર્ગ એકજ છે અને તે ઇશ્વરને તાબે છે તે કાલ અહીંજ છે અને અત્યાર પછી પણ અહીંજ રહેશે.

જીવંતવા ધર્મ.

પ્રાણી માત્રની સેવા એ દેવી આવાહન છે. આપણે આપણી મુશ્કેલીઓ સામે લડવા

જોડણા દેહ થઈએ છીએ તેટલું આધ્યાત્મિક
 બળ એ સદામને લીધે આપણામાં આવે છે.
 જ્યારે આવો કોઈ મનુષ્ય પોતાનું કાર્ય કરતો
 હોય છે ત્યારે તેને સર્વોપરી આનંદ મળે છે.
 કારણકે જ્યારે તે જીવોના ઉદ્ધારને અર્થે કાર્ય
 કરે છે, ત્યારે તે જાણતો હોય છે કે હું ઇશ્વર
 પ્રીત્યર્થે મારું કાર્ય કરું છું; કારણ કે આત્મા
 અને પરમાત્મા એકજ છે અને ઉપનિષદોમાં
 આપણને ઋષિ મુનિઓએ એજ શીખવ્યું
 છે. જેમ જેમ મનુષ્યના આત્મામાં આત્માના
 સંબંધમાં આપણા વિચારો વધારે શુદ્ધ થતા
 જાય છે તેમ તેમ આપણી સાધનાશક્તિ
 ખીણતી જાય છે. જીવદયા એ એક ધર્મનું જ
 સ્વરૂપ છે. અને વિશ્વની આલુ સ્થિતિમાં તેની
 ખાસ જરૂર છે. કહ્યું છે કે દયાના આલુમાત્રથી
 સમસ્ત વિશ્વ એકજ બાસે છે. જીવોને મારે
 સહન કરવું એ સર્વોપરીપણાની પ્રાપ્તિનો
 દુકામાં દુકો રસ્તો છે.

દયાળુ ગૃહસ્થો.

જરૂર ધ્યાન આપો.

શ્રી દુર્વાચનનિષેધક, ૯૧ રહ્યા પ્રમેયિક
મ ૬૧૬ કે જે દરની દુષ્ટ અદાપતિ તથા
માનવદાર્થો થતી દુર્ગતિનો પુસ્તકો,
દેવતાઓ, નિવિદ્યાઓ, આપણે, તથા
સન્મત માનવ આદિ માનવો દ્વારા
અવકાશ કરવા તથા નીવિત્તવરના
પ્રચાર કરી પ્રાપ્તિ નીવિત્તવર માનવ-
વર્ગો એ કે તરી આજ ૬૨ રહ્યા
ઉત્સાહ પૂર્વક કાર્ય કરે છે.

૧૫ મહાની માટે બધા

સન્મત આદિ

સોનીકળીઆ, — સુરત.

Printed by

Ishwardas Kasandas Kapad

at his Jam Vijnay P. The
Laxminarayan Wad's Khewati.
Chakra Surat

Published by

Chhotubhai Dajibhai Desai
Sonifolia Surat.

